

نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر

Comparison of education levels and attitudes toward marriage among young girls and boys in Tehran

عباس صنوبر (نویسنده مسئول)

Abbas Senobar *
MA of Educational Psychology,
Department of Psychology, Qom
University, Qom, Iran
Senobar.abas@yahoo.com

کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی،
دانشگاه قم، ایران

Elham Raeisi
MA of General Psychology,
Department of Psychology, Science
and Research Branch, Islamic Azad
University, Ahvaz, Iran

الهام رئیسی
کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، واحد علوم و
تحقیقات اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

Abstract

This research aimed to investigate the role of achievement goals and academic meaning in predicting academic success of girl students. Present study was a descriptive-analytical from type of correlational. Research population were included all high school girl students of Shosh county in ۲۰۱۶ academic years, that from them 350 people were selected by multistep cluster sampling method. Data collected by the questionnaires of achievement goals revised (Elliot & Murayama, 2008), academic meaning (Henderson-King & Smith, 2006) and academic success (Salehi, 2013) and analyzed by Pearson correlation and multiple regression with enter model methods. The findings showed mastery-approach goal ($r=0/451$), performance-approach goal

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر انجام شد. مطالعه حاضر توصیفی-تحلیلی از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهرستان شوش در سال ۱۳۹۵ بودند که از میان آنها ۳۵۰ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. داده‌ها با کمک پرسشنامه‌های تجدیدنظر شده هدف‌های پیشرفت (الیوت و مورایاما، ۲۰۰۸)، معنای تحصیلی (هندرسون-کینگ و اسمیت، ۲۰۰۶) و موفقیت تحصیلی (صالحی، ۱۳۹۲) جمع‌آوری و با روش‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه با مدل همزمان تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد هدف

نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر

($r=0/290$) and academic meaning ($r=0/364$) had a positive and significant relationship with academic success of girl students, but mastery-avoidance goal ($r=0/118$) and performance-avoidance goal ($r=0/097$) hadn't a significant relationship with academic success of girl students. Also, the variables of achievement goals and academic meaning significantly could predict 52/7 percent of variance of academic success of girl students that in this prediction the share of mastery-approach goal was higher than other variables ($P<0/05$). The results indicated the importance of achievement goals and academic meaning in predicting the academic success of girl students. Therefore, to increase the academic success of girl students can increase their mastery-approach goal, academic meaning and performance-approach goal.

Keywords: achievement goals, academic meaning, academic success, girl students

دریافت: شهریور ۹۵، پذیرش: اسفند ۹۵

گرایش به تبحر ($r=0/451$)، هدف گرایش به عملکرد ($r=0/290$) و معنای تحصیلی ($r=0/364$) با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه مثبت و معنادار داشتند، اما هدف اجتناب از تبحر ($r=0/118$) و هدف اجتناب از عملکرد ($r=0/097$) با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه معناداری نداشتند. همچنین متغیرهای هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی به‌طور معناداری توانستند ۵۲/۷ درصد از تغییرات موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر را پیش‌بینی کنند که در این پیش‌بینی سهم هدف گرایش به تبحر بیش از سایر متغیرها بود ($p<0/05$). نتایج حاکی از اهمیت هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر می‌باشد. بنابراین برای افزایش موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر می‌توان هدف گرایش به تبحر، معنای تحصیلی و هدف گرایش به عملکرد آنان را افزایش داد.

واژه‌های کلیدی: هدف‌های پیشرفت، معنای تحصیلی، موفقیت تحصیلی، دانش‌آموزان دختر

مقدمه

امروزه یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های هر نظام آموزشی مساله موفقیت یا عدم موفقیت نظام آموزشی است و یکی از معیارهای اصلی کارایی هر نظام آموزشی از جمله نظام آموزش و پرورش میزان موفقیت تحصیلی^۱ فراگیران آن نظام می‌باشد (یانگین ارسانل^۲، ۲۰۱۵). نظام آموزشی زمانی کارآمد و موفق است که موفقیت و پیشرفت تحصیلی

1. academic success

2. Yangin Ersanl

فراگیران آن در دوره‌های مختلف تحصیلی دارای بیشترین و بالاترین رقم باشد. از مهمترین نگرانی‌های دبیران، مسئولان آموزش و خود دانش‌آموزان می‌توان به موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان اشاره کرد (تمنایی فر و گندمی، ۱۳۹۰). موفقیت تحصیلی به توانایی آموخته‌شده یا اکتساب‌شده فراگیر در موضوعات آموزشگاهی اطلاق می‌شود که به وسیله آزمون‌های استانداردشده یا معلم‌ساخته ارزیابی می‌شوند (مرازس^۱، ۲۰۱۶). همچنین موفقیت تحصیلی به معنای توانایی اثبات موفقیت در اکتساب پیامد تحصیلی است که برای آن طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی شده است (لستر، لئونارد و ماسیاس^۲، ۲۰۱۳). دانش‌آموزان با کسب موفقیت تحصیلی مورد تایید و پذیرش همسالان، معلمان، والدین و غیره قرار می‌گیرند، عزت نفس و احساس کفایت و لیاقت آنها بیشتر می‌شود، در مقابل افراد دچار شکست تحصیلی به توانایی تحصیلی خود شک می‌کند و در مقایسه با فراگیران موفق احساس بی‌کفایتی، بی‌لیاقتی و حقارت می‌کنند (فان و نکو^۳، ۲۰۱۴).

یکی از عوامل مرتبط با موفقیت تحصیلی، هدف‌های پیشرفت^۴ می‌باشد (کورکماز^۵، ۲۰۱۴). هدف‌های پیشرفت به دو طبقه کلی تحت عنوان هدف تبحری^۶ و هدف عملکردی^۷ تقسیم می‌شوند. هدف تبحری در بسیاری از ویژگی‌ها شبیه انگیزش درونی و هدف عملکردی در بسیاری از ویژگی‌ها شبیه انگیزش بیرونی می‌باشد (تهیر، قایاس و ادیل^۸، ۲۰۱۲). به‌طورکلی چهار هدف نوع هدف پیشرفت وجود دارد که شامل هدف گرایش به تبحر^۹، هدف اجتناب از تبحر^{۱۰}، هدف گرایش به عملکرد^{۱۱} و هدف اجتناب

1 . Morazes

2 . Lester, Leonard & Mathias

3 . Phan & Ngu

4 . achievement goals

5 . Korkmaz

6 . mastery

7 . performance

8 . Tahir, Ghayas & Adil

9 . mastery-approach goal

10 . mastery-avoidance goal

11 . performance-approach goal

از عملکرد^۱ هستند. افراد دارای هدف گرایش به تبحر بر یادگیری، تسلط بر تکالیف بر اساس معیارهای درونی، کسب مهارت‌های جدید، ایجاد و بالا بردن شایستگی خود، تلاش برای انجام تکالیف چالش‌انگیز و دستیابی به درک و بینش تمرکز می‌کنند، در مقابل افراد دارای هدف اجتناب از تبحر بر اجتناب از بدفهمی، تسلط نیافتن بر تکالیف و استفاده از معیارهای اشتباهه نکرده تمرکز می‌کنند. همچنین افراد دارای هدف گرایش به عملکرد برخلاف افرادی که گرایش به تبحر دارند بر جلوه بیرونی شایستگی، تلاش برای جلو زدن در مقایسه‌ها و قضاوت‌ها و در جستجوی شهرت بودن تمرکز می‌کنند، در مقابل افراد دارای هدف اجتناب از عملکرد برخلاف افراد دارای هدف گرایش به عملکرد که سعی می‌کنند از دیگران جلو بزنند، انگیزه منفی دارند و تلاش می‌کنند که از دیگران عقب نیفتند و بر اجتناب از شکست و کودن به نظر رسیدن تمرکز می‌کنند (بانگ^۲، ۲۰۰۹؛ لو، هوگان و پاریس^۳، ۲۰۱۱). نتایج پژوهش‌ها در زمینه رابطه هدف‌های پیشرفت با موفقیت تحصیلی متناقض می‌باشند. برای مثال مویس و ادواردز^۴ (۲۰۰۹) ضمن پژوهشی گزارش کردند که هدف تبحری و عملکرد با پیشرفت تحصیلی رابطه مستقیم و معنادار داشتند. در پژوهشی دیگر دیکهاuser، باچ و دیکهاuser^۵ (۲۰۱۱) گزارش کردند که هدف‌های گرایش به تبحر، اجتناب از تبحر و گرایش به عملکرد با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار داشتند. کورکماز (۲۰۱۴) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسید که همه ابعاد هدف‌های پیشرفت به جز هدف اجتناب از تبحر با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار مثبت داشتند. همچنین عاشوری، ویسی، حسینی، طیبی چوبری و جلیل‌آبکنار (۱۳۹۳) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که هدف گرایش به تبحر با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار و هدف اجتناب از عملکرد با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معنادار داشت.

1. performance-avoidance goal

2. Bong

3. Luo, Hogan & Paris

4. Mouis & Edwards

5. Dickhauser, Buch & Dickhauser

یکی دیگر از عوامل مرتبط با موفقیت تحصیلی، معنای تحصیلی^۱ می باشد (ست-کلیر و هاکت^۲، ۲۰۱۲). معنای تحصیلی یعنی دلالت درونی تحصیل برای فراگیر که تحصیل ممکن است برای برخی دانش آموزان به عنوان راهی برای رسیدن به یک حرفه و برای برخی دیگر به عنوان یک منبع فشار محسوب شود (هندرسون-کینگ و اسمیت^۳، ۲۰۰۶). پژوهش ها حاکی از آن است که بین نسل ها در خصوص معنای تحصیلی تفاوت وجود دارد. برای مثال کهنسالان تحصیل را به عنوان یک فعالیت ارزشمند، میانسالان آن را به عنوان یک فرصت و جوانان آن را به عنوان امتیازی برای استخدام توصیف کردند (ابراهیم، زمری منصور و امین^۴، ۲۰۱۲). همچنین معنای تحصیلی می تواند تحت تاثیر اثرات فرهنگی و اجتماعی قرار گیرد. برای مثال انتظارات والدین، حال و هوای حاکم بر موسسه آموزشی، ارزش های اجتماعی و تغییرات عمده اجتماعی می تواند تجربه فردی از تحصیل را تحت تاثیر قرار دهد (عیسی زادگان، حسنی و احمدیان، ۱۳۸۸). معنای تحصیل برای فراگیران به علت داشتن تجارب متفاوت تحصیلی خوشایند یا ناخوشایند می تواند از الگوی خاصی برخوردار باشد که این تجارب در شکل گیری عزت نفس و برداشت کلی فراگیر از تحصیل موثر است. مثلا از لحاظ معنایی میزان شباهتی که فراگیران بین خود و محل تحصیل خود می بینند در میزان رضایت، موفقیت یا عدم موفقیت آنها تاثیر دارد (سگینر و ماهاجنا^۵، ۲۰۱۶). نتایج پژوهش ها حاکی از رابطه مثبت و معنادار بین معنای تحصیلی و موفقیت تحصیلی می باشند. برای مثال ست-کلیر و هاکت (۲۰۱۲) ضمن پژوهشی گزارش کردند که با افزایش معنای تحصیلی میزان موفقیت در عملکرد تحصیلی افزایش می یابد. همچنین فتحی (۱۳۹۲) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسید که معنای تحصیلی و انگیزش درونی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت و معنادار داشتند. در پژوهشی دیگر عیسی زادگان، میکائیلی منبع و مروئی میلان (۱۳۹۳) گزارش

1. academic meaning

2. St-Clair & Hackett

3. Henderson-King & Smith

4. Ibrahim, Zamri Mansor & Amin

5. Seginer & Mahajna

نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر

کردند که امید، خوش‌بینی و معنای تحصیل با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت معنادار داشتند و متغیرهای پیش‌بین توانستند ۲۵/۶ درصد از واریانس عملکرد تحصیلی را پیش‌بینی کنند.

موفقیت تحصیلی نقش مهمی در موفقیت نظام آموزشی دارد. سالانه هزینه بسیاری صرف آموزش و پرورش می‌شود. در صورتی که نظام آموزشی به موفقیت لازم دست نیابد یعنی هزینه‌ها هدر رفتند. عوامل بسیاری در موفقیت نظام آموزشی نقش دارند که از میان آنها می‌توان به هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی اشاره کرد. با کمک شناسایی عوامل موثر در موفقیت تحصیلی می‌توان برنامه‌های مناسبی برای بهبود موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان طراحی و اجرا کرد. همچنین نتایج پژوهش‌ها در زمینه رابطه هدف‌های پیشرفت با موفقیت تحصیلی متناقض بودند و پژوهش‌های اندکی به بررسی رابطه معنای تحصیلی با موفقیت تحصیلی پرداختند، لذا این پژوهش با هدف بررسی نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر انجام شد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش همه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهرستان شوش در سال ۱۳۹۵ که تعداد آنها ۱۷۶۳ نفر بود. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران^۱ ۳۱۶ نفر برآورد شد که در این پژوهش برای اطمینان از حجم نمونه ۳۵۰ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. در این روش پس از تهیه لیست مدارس دخترانه دوره دوم متوسطه، تعدادی مدرسه به روش تصادفی انتخاب، سپس از میان کلاس‌های موجود هر مدرسه سه کلاس به روش تصادفی انتخاب و در نهایت همه دانش‌آموزان آن کلاس پس از بررسی ملاک‌های ورود و خروج به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. معیارهای ورود به مطالعه شامل عدم مردودی در دوران تحصیل و عدم مصرف داروهای روانپزشکی و عدم وقوع رخداد تنش‌زا مانند طلاق والدین و مرگ عزیزان در شش ماه گذشته و معیارهای خروج

1. Cochran

از مطالعه شامل عدم امضای رضایت‌نامه شرکت در پژوهش، عدم همکاری و تکمیل پرسشنامه‌ها به صورت ناقص بود. نحوه اجرای پژوهش به این صورت بود که پس از هماهنگی با مدیر آموزش و پرورش شهرستان شوش و بیان هدف و اهمیت پژوهش از وی اجازه پژوهش و معرفی‌نامه همکاری با پژوهشگر دریافت شد و سپس به مدارس مراجعه و پرسشنامه‌ها توسط دانش‌آموزان کلاس‌های نمونه‌گیری شده تکمیل شدند. لازم به ذکر است که برای مدیران مدارس و دانش‌آموزان هدف و اهمیت پژوهش، اصل رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات شخصی و انجام تحلیل به صورت کلی بیان شد. داده‌ها با کمک ابزارهای زیر جمع‌آوری شد:

پرسشنامه هدف‌های پیشرفت^۱: این پرسشنامه توسط الیوت و مورایاما^۲ (۲۰۰۸) ساخته شده است. این ابزار دارای ۱۲ گویه و ۴ بعد هدف‌های گرایش به تبحر، اجتناب از تبحر، گرایش به عملکرد و اجتناب از عملکرد (هر بعد ۳ گویه) است که با استفاده از مقیاس هفت درجه‌ای لیکرت (۱=کاملاً مخالفم تا ۷=کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود. نمره این ابزار با مجموع نمره گویه‌های آن بعد به دست می‌آید، لذا دامنه نمرات هر بعد بین ۳ تا ۲۱ است و نمره بالاتر به معنای بیشتر داشتن آن ویژگی می‌باشد. الیوت و مورایاما (۲۰۰۸) روایی ابزار را با روش تحلیل عاملی تایید و پایایی ابعاد گرایش به تبحر، اجتناب از تبحر، گرایش به عملکرد و اجتناب از عملکرد را با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۸۸، ۰/۹۲ و ۰/۹۴ گزارش کردند. عاشوری و همکاران (۱۳۹۳) پایایی ابعاد مذکور را با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۱، ۰/۷۲، ۰/۶۹ و ۰/۷۵ گزارش کردند. در پژوهش حاضر پایایی ابعاد مذکور با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۹، ۰/۸۱ و ۰/۸۷ محاسبه شد.

پرسشنامه معنای تحصیلی^۳: این پرسشنامه توسط هندرسون-کینگ و اسمیت (۲۰۰۶) ساخته شده است. این ابزار دارای ۸۶ گویه است که با استفاده از مقیاس پنج

1. achievement goals revised questionnaire

2. Elliot & Murayama

3. academic meaning questionnaire

نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر

درجه‌ای لیکرت (۱=کاملاً مخالفم تا ۵=کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود. نمره این ابزار با مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید، لذا دامنه نمرات بین ۸۶ تا ۴۳۰ است و نمره بالاتر به معنای معنای تحصیلی بیشتر می‌باشد. هندرسون-کینگ و اسمیت (۲۰۰۶) روایی صوری و محتوایی ابزار را تایید و پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ در جامعه‌های مختلف بین ۰/۷۷ تا ۰/۹۱ گزارش کردند. همچنین عیسی‌زادگان و همکاران (۱۳۹۳) پایایی ابزار را با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ گزارش کردند. در پژوهش حاضر پایایی معنای تحصیلی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۰ محاسبه شد.

پرسشنامه موفقیت تحصیلی^۱: این پرسشنامه توسط صالحی (۱۳۹۲) ساخته شده است. این ابزار دارای ۳۰ گویه است که با استفاده از مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (۱=کاملاً مخالفم تا ۵=کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود. نمره این ابزار با مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید، لذا دامنه نمرات بین ۳۰ تا ۱۵۰ است و نمره بالاتر به معنای موفقیت تحصیلی بیشتر می‌باشد. صالحی (۱۳۹۲) روایی ابزار را با روش همسانی درونی تایید و پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۴ گزارش کرد. در پژوهش حاضر پایایی موفقیت تحصیلی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ محاسبه شد.

برای تحلیل داده‌ها در سطح توصیفی از شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی برای توصیف متغیرها و در سطح استنباطی از روش‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه با مدل همزمان برای آزمون فرض‌های آماری استفاده شد. برای این منظور از نرم‌افزار SPSS-23 در سطح معناداری $p < 0/05$ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

شرکت‌کنندگان ۳۵۰ دانش‌آموز دختر دوره دوم متوسطه بودند که شاخص‌های توصیفی میانگین، انحراف معیار، کمترین مقدار و بیشترین مقدار متغیرهای هدف‌های پیشرفت، معنای تحصیلی و موفقیت تحصیلی آنها در جدول ۱ ارائه شد.

1. academic success questionnaire

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در دانش‌آموزان دختر

متغیرهای پژوهش	میانگین	انحراف معیار	کمترین مقدار	بیشترین مقدار
هدف گرایش به تبحر	۱۴/۷۱	۳/۷۳	۷	۲۱
هدف اجتناب از تبحر	۹/۶۵	۲/۹۶	۷	۲۱
هدف گرایش به عملکرد	۱۲/۳۸	۳/۵۴	۷	۲۱
هدف اجتناب از عملکرد	۱۰/۶۹	۳/۱۲	۷	۲۱
معنای تحصیلی	۲۳۱/۵۲	۲۹/۷۷	۹۸	۴۱۵
موفقیت تحصیلی	۱۰۴/۱۴	۱۵/۳۳	۳۶	۱۴۲

در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی هدف‌های پیشرفت، معنای تحصیلی و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر قابل مشاهده است. پیش از تحلیل داده‌ها با روش رگرسیون چندگانه پیش‌فرض‌های آن بررسی شد. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای هیچ یک از متغیرها معنادار نبود، لذا فرض نرمال بودن تایید شد. همچنین مقدار عامل تورم واریانس^۱ برای متغیرهای پیش‌بین در دامنه ۱/۳۹۴ تا ۱/۷۵۲ بود که از ۱۰ فاصله زیادی داشت، بنابراین فرض هم‌خطی چندگانه رد شد. علاوه بر آن مقدار دوربین-واتسون^۲ برابر ۱/۹۰۴ بود که از ۰ و ۴ فاصله زیادی داشت، بنابراین فرض همبستگی پسماندها نیز رد شد. بنابراین پیش‌فرض‌های استفاده از رگرسیون چندگانه وجود دارد. برای بررسی رابطه هدف‌های پیشرفت، معنای تحصیلی و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر از ماتریس همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شد.

جدول ۲. نتایج ماتریس همبستگی برای بررسی رابطه متغیرهای پژوهش در دانش‌آموزان دختر

متغیرهای پژوهش	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. هدف گرایش به تبحر	۱					
۲. هدف اجتناب از تبحر	۰/۱۹۲*	۱				
۳. هدف گرایش به عملکرد	-۰/۱۳۸	۰/۱۶۹	۱			

1 . Variance Inflation Factor

2 . Durbin-Watson

نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر

۴. هدف اجتناب از عملکرد	۰/۱۷۶*	۰/۱۱۳	۰/۱۲۲*	۱
۵. معنای تحصیلی	۰/۳۱۰**	۰/۱۹۳*	۰/۲۶۵**	۱
۶. موفقیت تحصیلی	۰/۴۵۱**	۰/۱۱۸	۰/۲۹۰**	۱

*p < ۰/۰۵, **p < ۰/۰۱

بر اساس نتایج جدول ۲، هدف گرایش به تبهر ($r=0/451$)، هدف گرایش به عملکرد ($r=0/290$) و معنای تحصیلی ($r=0/364$) با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه مثبت و معنادار داشتند، اما هدف اجتناب از تبهر ($r=0/118$) و هدف اجتناب از عملکرد ($r=0/097$) با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه معناداری نداشتند ($p < 0/05$). رابطه سایر متغیرها در جدول ۲ قابل مشاهده است. برای بررسی نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر از رگرسیون چندگانه با مدل همزمان استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شد.

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه با مدل همزمان برای پیش‌بینی موفقیت تحصیلی بر اساس متغیرهای هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در دانش‌آموزان دختر

متغیرهای پژوهش	R	R ²	تغییر F	df	Sig	β	Sig
هدف گرایش به تبهر	۰/۳۸۳				۰/۰۰۱		
هدف اجتناب از تبهر	۰/۱۷۳		۵		۰/۱۲۴		
هدف گرایش به عملکرد	۰/۷۲۶	۰/۵۲۷	۲۶/۶۳۰	۳۴۶	۰/۰۰۱	۰/۲۱۷	۰/۰۰۱
هدف اجتناب از عملکرد	۰/۱۱۵				۰/۱۰۶		
معنای تحصیلی	۰/۲۸۲				۰/۰۰۱		

بر اساس نتایج جدول ۳، ضریب همبستگی هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر ۰/۷۲۶ است و این متغیرها به‌طور معناداری توانستند ۵۲/۷ درصد از تغییرات موفقیت تحصیلی را پیش‌بینی کنند ($P < 0/001$). همچنین با توجه به مقدار بتا به‌ترتیب متغیرهای هدف گرایش به تبهر ($R^2=0/527$)، معنای تحصیلی ($\beta=0/282$)، هدف گرایش به عملکرد ($\beta=0/217$) اثر مثبت و معناداری در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر داشتند.

بحث و نتیجه گیری

موفقیت نظام آموزشی به موفقیت تحصیلی فراگیران آن نظام آموزشی بستگی دارد، لذا باید عوامل مرتبط با موفقیت تحصیلی را شناسایی و اقدام به طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی برای بهبود موفقیت تحصیلی فراگیران کرد. در نتیجه هدف این پژوهش بررسی نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر بود.

نتایج نشان داد که هدف‌های گرایش به تبحر و گرایش به عملکرد با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه مثبت و معنادار داشتند، اما هدف‌های اجتناب از تبحر و اجتناب از عملکرد با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه معناداری نداشتند. نتایج این پژوهش در زمینه رابطه مثبت و معنادار هدف‌های گرایش به تبحر و گرایش به عملکرد با نتایج پژوهش‌های (مویس و ادواردز، ۲۰۰۹؛ دیکهاسر و همکاران، ۲۰۱۱؛ کورکماز، ۲۰۱۴؛ عاشوری و همکاران، ۱۳۹۳) همسو و با نتایج پژوهش‌های (ناهمسو) بود. همچنین نتایج این پژوهش در زمینه عدم رابطه معنادار هدف اجتناب از تبحر با نتایج پژوهش‌های (کورکماز، ۲۰۱۴؛ عاشوری و همکاران، ۱۳۹۳) همسو و با نتایج پژوهش دیکهاسر و همکاران، ۲۰۱۱ ناهمسو بود. علاوه بر آن نتایج این پژوهش در زمینه عدم رابطه معنادار هدف اجتناب از عملکرد با نتایج پژوهش‌های دیکهاسر و همکاران، ۲۰۱۱؛ عاشوری و همکاران، ۱۳۹۳) همسو و با نتایج پژوهش کورکماز، ۲۰۱۴ ناهمسو بود. برای مثال دیکهاسر و همکاران (۲۰۱۱) گزارش کردند که هدف‌های گرایش به تبحر، اجتناب از تبحر و گرایش به عملکرد با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار داشتند. همچنین عاشوری و همکاران (۱۳۹۳) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که هدف گرایش به تبحر با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار و هدف اجتناب از عملکرد با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معنادار داشت. یک تبیین احتمالی برای ناهمسوئی زیاد در پژوهش‌ها می‌تواند ناشی از متفاوت بودن جامعه پژوهش‌ها، متفاوت بودن گروه نمونه، تفاوت‌های فرهنگی و متفاوت بودن ابزار سنجش پیشرفت تحصیلی

یا موفقیت تحصیلی باشد. یعنی جامعه آنها از لحاظ جنسیت، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، فرهنگ، سطح توانایی و حتی شاخصی که به‌عنوان عملکرد تحصیلی در نظر گرفته شدند (یکی یا چند درس) با هم متفاوت است که این تفاوت‌ها می‌توانند در انتخاب نوع هدف و معنای تحصیلی موثر باشند و بر موفقیت تحصیلی تأثیر بگذارند. در تبیین رابطه مثبت و معنادار هدف‌های گرایش به تبحر و گرایش به عملکرد با موفقیت تحصیلی بر مبنای نظر بانگ (۲۰۰۹) و لو و همکاران (۲۰۱۱) می‌توان گفت که افراد دارای هدف گرایش به تبحر بر یادگیری، تسلط بر تکالیف بر اساس معیارهای درونی، کسب مهارت‌های جدید، افزایش شایستگی، انجام تکالیف چالش‌انگیز و دستیابی به درک و بینش تمرکز می‌کنند و افراد دارای هدف گرایش به عملکرد بر جلو زدن از دیگران، بهتر از دیگران عمل کردن و در جستجوی شهرت بودن تمرکز می‌کنند. در نتیجه افراد دارای هدف‌های گرایش به تبحر و گرایش به عملکرد تلاش می‌کنند که بر مباحث درسی مسلط شوند که گاهی هدف آنها یادگیری به خاطر خود مطالب و اهمیت آنهاست (افراد دارای هدف گرایش به تبحر) و گاهی هدف آنها جلو زدن از دیگران است (افراد دارای هدف گرایش به عملکرد) که این امر باعث می‌شود با افزایش هدف‌های گرایشی (تبحر و عملکرد) میزان موفقیت تحصیلی افزایش یابد. در تبیین عدم رابطه معنادار هدف‌های اجتناب از تبحر و اجتناب از عملکرد با موفقیت تحصیلی بر مبنای نظر بانگ (۲۰۰۹) و لو و همکاران (۲۰۱۱) می‌توان گفت که افراد دارای هدف اجتناب از تبحر تلاش می‌کنند از بدفهمی، اشتباه کردن و تسلط نیافتن بر مطالب درسی اجتناب کنند و افراد دارای هدف اجتناب از عملکرد تلاش می‌کنند از شکست خوردن و عقب افتادن از دیگران اجتناب کنند. در نتیجه افراد دارای هدف‌های اجتناب از تبحر و اجتناب از عملکرد انگیزه منفی برای یادگیری دارند. یعنی گاهی سعی می‌کنند از یادنگرفتن اجتناب کنند (افراد دارای هدف اجتناب از تبحر) گاهی سعی می‌کنند از عقب افتادن اجتناب کنند (افراد دارای هدف اجتناب از عملکرد) که این باعث می‌شود با افزایش هدف‌های اجتنابی (تبحر و عملکرد) میزان موفقیت تحصیلی تغییر معناداری نیابد.

همچنین نتایج نشان داد که معنای تحصیلی با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه مثبت و معنادار داشتند که این نتیجه با نتایج پژوهش‌های قبلی در این زمینه همسو بود (ست-کلیر و هاکت، ۲۰۱۲؛ فتحی، ۱۳۹۲؛ عیسی‌زادگان و همکاران، ۱۳۹۳). برای مثال ست-کلیر و هاکت (۲۰۱۲) ضمن پژوهشی گزارش کردند که با افزایش معنای تحصیلی میزان موفقیت در عملکرد تحصیلی افزایش می‌یابد. همچنین عیسی‌زادگان و همکاران (۱۳۹۳) گزارش کردند که معنای تحصیل با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت معنادار داشت. در تبیین این یافته بر مبنای نظر عیسی‌زادگان و همکاران (۱۳۹۳) می‌توان گفت که عوامل شناختی و عاطفی درگیر در امر تحصیل بر پیشرفت و ارتقای علمی دانش‌آموزان بسیار موثر هستند. یکی از عوامل شناختی معنای تحصیلی است. دانش‌آموزانی که قصد ادامه تحصیل دارند معنای خاصی از این منظور دارند و اهداف خاصی را نیز در راستای آن دنبال می‌کنند. معنای تحصیلی بخشی از سیستم شناختی دانش‌آموزان قبل از ورود به دانشگاه را منعکس می‌سازد و دانش‌آموزان دارای معنای تحصیلی بالا در پردازش اطلاعات و جهت‌گیری انگیزشی برای مطالعه قوی‌تر هستند که این عوامل احتمال موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دارای معنای تحصیلی بالا را افزایش می‌دهد.

علاوه بر آن نتایج نشان داد که هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی توانایی پیش‌بینی معنادار موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر را داشتند. نتایج این پژوهش در زمینه توانمندی هدف‌های پیشرفت با نتایج پژوهش‌های (کورکماز، ۲۰۱۴؛ عاشوری و همکاران، ۱۳۹۳) همسو و در زمینه توانمندی معنای تحصیلی با نتایج پژوهش‌های (فتحی، ۱۳۹۲؛ عیسی‌زادگان و همکاران، ۱۳۹۳) همسو بود. در پژوهشی دیگر عاشوری و همکاران (۱۳۹۳) گزارش کردند که هدف‌های پیشرفت به‌طور معناداری پیشرفت تحصیلی دانشجویان پرستاری را پیش‌بینی کرد. همچنین فتحی (۱۳۹۲) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسید که معنای تحصیلی توانایی پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی را داشت. در پژوهشی دیگر عیسی‌زادگان و همکاران (۱۳۹۳) گزارش کردند که امید، خوش‌بینی و

نقش هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر

معنای تحصیل توانستند به‌طور معناداری عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی کنند. در تبیین توانمند بودن هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر می‌توان گفت دانش‌آموزانی که برای یادگیری و مطالعه مطالب درسی و کمک درسی دارای هدف و برنامه هستند (دانش‌آموزان دارای هدف گرایشی یا اجتنابی) و یا دانش‌آموزانی که از تحصیل به‌طور کلی و از مطالب درسی به‌طور خاص معنای روشنی درک می‌کنند (دانش‌آموزان دارای معنای تحصیلی مثبت) در زندگی تحصیلی با استرس کمتری مواجه هستند، هنگام مواجهه با چالش‌های تحصیلی به تنهایی، با کمک هم‌کلاسی‌ها و یا با کمک معلمان بر آنها چیره می‌شوند که این عوامل باعث می‌شوند هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی توانایی پیش‌بینی معنادار موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر را داشته باشند.

سهم منحصر به فرد این پژوهش این است که هدف‌گرایش به تبحر، هدف‌گرایش به عملکرد و معنای تحصیلی با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر رابطه مثبت و معنادار داشتند. همچنین در یک مدلی که هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی برای موفقیت تحصیلی وارد معادله شوند، متغیرهای مذکور توانایی پیش‌بینی معنادار موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر را دارند. بنابراین نتایج حاکی از اهمیت هدف‌های پیشرفت و معنای تحصیلی در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر می‌باشد. در نتیجه به برنامه‌ریزان و مسئولان توصیه می‌شود با توجه به نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه اقدام به طراحی برنامه‌های آموزشی بهبود موفقیت تحصیلی به‌خصوص از طریق هدف‌های گرایش به تبحر و عملکرد و معنای تحصیلی کنند. همچنین به مشاوران توصیه می‌شود برای افزایش موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دختر به ترتیب میزان هدف‌گرایش به تبحر، معنای تحصیلی و هدف‌گرایش به عملکرد آنان را از طریق کارگاه‌های آموزشی افزایش دهند.

از آنجایی که این پژوهش در یکی از شهرستان‌های ایران (شوش) انجام شده و تنها محدود به دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه بوده، لذا در تعمیم نتایج به

دانش‌آموزان سایر شهرها و دانش‌آموزان سایر دوره‌های تحصیلی باید احتیاط کرد. محدود بودن پژوهش در زمینه رابطه معنای تحصیلی با موفقیت تحصیلی و پژوهش‌های اندک در زمینه موفقیت تحصیلی (بیشتر پژوهش‌ها پیشرفت تحصیلی یا عملکرد تحصیلی را بررسی کرده بودند) محدودیت دیگر پژوهش بود. محدودیت دیگر استفاده از ابزارهای خودگزارش دهی به دلیل سوگیری پاسخ‌دهندگان می‌باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود این پژوهش در دانش‌آموزان پسر و یا دانش‌آموزان سایر شهرها و سایر دوره‌های تحصیلی بررسی شود. همچنین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های ساختاریافته و یا نیمه‌ساختاریافته استفاده شود. پیشنهاد دیگر اقدام به طراحی پکیج آموزشی هدف‌گرایش به تبحر یا معنای تحصیلی و بررسی تاثیر آن بر موفقیت تحصیلی می‌باشد.

منابع

- تمنایی فر، محمدرضا و گندمی، زینب. (۱۳۹۰). رابطه انگیزه پیشرفت با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان. *فصلنامه راهبردهای آموزش*، ۴(۱)، ۱۵-۱۹.
- عاشوری، جمال؛ ویسی، نصرالله؛ حسینی، طیبه؛ طیبی چوبری، مرتضی و جلیل‌آبکنار، سیده‌سمیه. (۱۳۹۳). ارتباط راهبردهای انگیزشی، راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی و هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان پرستاری، *مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی*، ۶(۲)، ۳۵۹-۳۶۹.
- عیسی‌زادگان، علی؛ حسنی، محمد و احمدیان، لیلا. (۱۳۸۸). دانشجویان و معنای تحصیل. *مجله راهبرد فرهنگ*، ۷(۳)، ۱۶۵-۱۴۷.
- عیسی‌زادگان، علی؛ میکائیلی منبع، فرزانه و مروئی میلان، فیروز. (۱۳۹۳). رابطه بین امید، خوش‌بینی و معنای تحصیل با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره پیش‌دانشگاهی. *مجله روانشناسی مدرسه*، ۳(۲)، ۱۳۷-۱۵۲.
- فتحی، سعید. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین معنای تحصیلی و انگیزش درونی و بیرونی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی شهر اسلام‌آباد غرب در سال تحصیلی ۹۲-۹۱. پایان‌نامه کارشناسی روانشناسی تربیتی، دانشگاه ارومیه.

- Bong, M. (2009). Age-related differences in achievement goal differentiation. *Journal of Educational Psychology*, 104, 879-896.
- Dickhauser, C., Buch, S., & Dickhauser, O. (2001). Achievement after failure: The role of achievement goals and negative self-related thoughts. *Journal of Learning and Instruction*, 21, 152-162.
- Elliot, A. J., & Murayama, K. (2008). On the measurement of achievement goals: Critique illustration and application. *Journal of Educational Psychology*, 100, 613-628.
- Henderson-King, D., & Mitchell, A. M. (2011). Do materialism, intrinsic aspiration, and meaning in life predict student meanings of education? *Social Psychology Education*, 14, 119-134.
- Ibrahim, R., Zamri Mansor, A., & Amin, L. (2012). The meaning and practices of academic professionalism: views from academics in a research University. *Journal of Social and Behavioral Sciences*, 59, 520-527.
- Korkmaz, U. (2014). Achievement goal orientation and its relation to academic achievement. *Journal of Education and Humanities: Theory and Practice*, 5(10), 137-147.
- Lester, J., Leonard, J. B., & Mathias, D. (2013). Transfer student engagement: Blurring of social and academic engagement. *Community College Review*, 41(3), 202-222.
- Luo, W., Hogan, D., & Paris, S. G. (2011). Predicting Singapore students achievement goals in their English study: Self-Constraint and classroom goal structure. *Journal of Learning and Individual Differences*, 3, 1-10.
- Morazes, J. L. (2016). Educational background, high school stress, and academic success. *Children and Youth Services Review*, 69, 201-209.
- Mouis, K. R., & Edwards, O. (2009). Examining the stability of achievement goal orientation. *Journal of Contemporary Educational Psychology*, 34, 265-277.
- Phan, P., & gg u, .. (2014). An empirical analysis of uuden'' aannmg and achievements: A motivational approach. *Educational Journal*, 3(4), 203-216.
- Seginer, R., & Mahajna, S. (2016). On the meaning of higher education for transition to modernity youth: Lessons from future orientation research of Muslim girls in Israel. *International Journal of Educational Research*, 76, 112-119.
- St-Clair, K. L., & Hackett, P. M. W. (2012). Academic challenge: Its meaning for college students and faculty. *Journal on Centers for Teaching and Learning*, 4, 101-117.
- Tahir, I., Ghayas, S., & Adil, A. (2012). Impact of Achievement Goals, Sociability and Gender on Academic Achievement of University Students. *Journal of Indian Academy of Applied Psychology*, 38(2), 3386-3396.
- Yangin Ersanl, C. (2015). The relationship between uuden'' academcc self-efficacy and language learning motivation: A study of 8th graders. *Journal of Social and behavioral Science*, 199, 472-478.